

Lotyšsko – malá země mezi Baltem a Velkou Zemí

Tomáš Pštross

Tomáš Pštross, velvyslanec České republiky v Lotyšsku, se nám pokusil říci několik zajímavostí o této malé zemi.

Lotyšsko leží mezi Estonskem a Litvou. Spousta lidí si plete Lotyšsko s Litvou. Dokonce i v době předsednictví České republiky Evropské Unii, zaslalo ministerstvo do Lotyšska oficiální materiály s touto chybou, takže byly k nepotřebě. Tento omyl může vznikat z anglického přepisu Latvia a Lithuania, kde Lithuania zavání Lotyšskem. Lotyšsko je o něco menší než Česká republika. Má rozlohu 66 000 km² a přes 2 mil. obyvatel, tedy má nízkou hustotu osídlení. Přes 700 000 žije v Rize.

Pobaltské státy byly součástí Sovětského svazu. My je vnímáme jako jeden homogenní celek, předpokládá se, že mezi zeměmi je těsná blízkost, která je dána společnou historií, společným vnímáním reality. Sjednocování těchto zemí je ale trochu nadnesené. Mezi těmito třemi zeměmi jsou velké rozdíly.

Po první světové válce tyto země získali samostatnost. Jejich jednota nebyla výrazná. V 30. letech vznikl Baltický pakt, ale ten nikdy nefungoval. Němci si dělali nárok na Litevský přístav Memel a Estonci se odmítli v této obraně angažovat. Po vpádu Němců se každá ze zemí octla samostatně.

Hranice Lotyšska se od 18. století nezměnily. Jen území Abrene, asi 5 000 km² na východě, bylo v roce 1944 zabráno Rudou armádou a nikdy nebylo navraceno. Lotyši roku 1990 obnovili ústavu z roku 1922. Okupace byla jen přetržením continuity a nebyl důvod měnit zákony. Teprve v roce 2007 bylo zákonně v papírech zapsáno, že Abrene patří Rusku.

V raném středověku tvořily původní obyvatelstvo decentralizované kmeny na nižší úrovni než země Evropy. Když čelily náporu Německých nájezdníků, tak neměly v podstatě šanci. Původní obyvatelstvo zůstalo jen jako podmaněná část obyvatelstva. Poté je obsadili Dánové, Švédové a Rusové, ale původní obyvatelstvo na úrovni zemědělců zůstalo. Díky tomu v kulturním povědomí zůstala spousta předkřesťanské mytologie. Hlavně zůstala zachována v lidových písních, oslavující přírodní síly. Dodnes oslava sv. Jana je největší slavnost, kde – jak byl Tomáš Pštross svědkem – celou noc tancují a zpívají tyto písně.

Ruská okupace probíhala od konce 18. století. Administrativně Lotyšsko začlenili do Ruské říše, ale faktickou moc ponechali německým pozemkovým baronům, kteří si rozdělili celé území a kteří utlačovali Lotyše. Tato struktura ale zachovávala stabilitu a trvala až do začátku 2. světové války. Například zemědělství bylo na začátku 19. století na velmi vysoké úrovni. Mají tam příznivé podmínky a dodnes je tam tradice kvalitního potravinářství.

V roce 1940 začala Sovětská okupace. Po válce nastala velmi silná vlna rusifikace. Před 2. světovou válkou bylo v Lotyšsku 9% Rusů, dnes je jich tam asi třetina. Vlivem druhé světové války, tedy samotných bojů, deportací a holocaustu, zemřelo 600 000 obyvatel. Deportacemi byla zničena veškerá vyšší vrstva. V roce 1945 došlo k určitému uvolnění, někteří se dokonce vrátili, ale v roce 1949 nastala druhá vlna deportací, týkající se opět asi 30 000 lidí, tentokrát hlavně zemědělců, a někteří šli na Sibiř znovu. Dodnes tam toto podvědomí zůstává zakódované v historické paměti, protože takřka v každé rodině se na nějaké úrovni odehrála tato strašná zkušenost, nejen deportace ale i teror, který Rusové rozpoutali.

Starší generace umí perfektně Rusky. Hlavně v Rize je kulturní apartheid. Je tam čistě Lotyšská kultura a čistě Ruská kultura. V Rize žije polovina rusky mluvících občanů. Je tam Ruské divadlo a Lotyšské divadlo. Vychází Ruské noviny a Lotyšské noviny. Posledních dvacet let tam ale platí zákon o jediném úředním jazyku – a to Lotyštině. Všichni musí umět Lotyšsky, dělali zkoušky, a pokud je neudělali, tak se stali neobčany. Žila tam už druhá generace Rusů. Jediné omezení ale je, že nemají volební právo. Postupně došlo k liberalizaci těch jazykových podmínek, takže počet neobčanů mezi Rusy již klesl pod 50%. Rusové je štvou proti Lotyšům, nemusí mít do Ruska víza, můžou pobírat Ruský důchod. Litevci a Estonci byli v tomto mírnější, ale ti tam nemají tolik Rusů. K přílišnému, např. fyzickému, vyhrocení však nedochází. Na ulici či v obchodě se většinou nedělají rozdíly.

V době světové krize v r. 2008 na tom Lotyšsko bylo velmi špatně a hrozil jim krach celé ekonomiky. Zvládli to ale dobře. Nebyli ochotni se vzdát Eura a v podstatě bez protestů si nechali všichni snížit platy o 30%. Mladí kvalifikovaní lidé ale odchází do zahraničí.

Vztahy s námi jsou ve skrze pozitivní. Je to dáno i tím, že jsme daleko od sebe. Vztahy jsou formovány i historickou tradicí. První Češi, kteří se tam objevili, byli protestantští exulanti po Bílé hoře. Dlouho tam působili i Moravští bratři. Vydávali tam náboženské texty v Lotyšském jazyce. V době Národního obrození F. L. Čelakovský sesbíral Lotyšské národní písně a zařadil je dokonce do svého sborníku. Před válkou existovala Česko-Lotyšská společnost mající asi 300 členů a byli tam lidi jako Masaryk, Baťa, Těsnohlídek a propagovali Lotyšskou kulturu, vznikla celá řada překladů a prepisů divadelních her. Lotyšsko mělo zájem o českou kulturu. Co ví dnes běžný Čech o Lotyších je zlomeček toho, co ví Lotyši o nás. Znají spoustu našich spisovatelů a Švejk je tam fenomén.

Lenka Jankovská